

שיעורי מבוא להיסטוריה

שיעור מספר 1:

פתיחה: נפתח בשאלה: מהי **היסטוריה**? מהי משמעותה המילולית של המילה? (לרוב התלמידים עונים: מה שקרה בעבר, סיפורים, אירועים שקרו לפני שנולדנו..)

משמעות המילה היסטוריה היא - **חקירה**.

מה חוקרים? איך אנשים פעלו, על מה חשבו, מה הרגישו, מה יצרו, מה היחסים שלהם זה עם זה. (שאלת הכוונה: כשמספרים לכם על אירוע שקרה לפני מאה שנה, אלו פרטים מהאירוע מעניינים אתכם?)

איך חוקרים את הדברים הללו? או במילים אחרות: מהם **החומרים (מקורות) מהם לומד ההיסטוריון על העבר?** (שאלת הכוונה: לסנדלר יש עור ממנו הוא מכין נעליים, לתופרת בד, לחקלאי - אדמה, מה יש להיסטוריון?)

תשובות התלמידים הכוללות בדרך כלל את הממצאים הבאים: כדים, חרסים, כלים, אבנים, יומנים, מכתבים, ספרים, מאמרים, מגילות, עדות שעוברת בעל פה, אינטרנט, מטבעות, התנ"ך.. (יש להסביר לתלמידים שכדים נכללים בהגדרת "חרסים" וכן בהגדרת "כלים")

נכתוב על הלוח את תשובות התלמידים.

האם ניתן לחלק את החומרים הללו לשתי קבוצות? (שאלת הכוונה: מה ההבדל בין כד למכתב?)

יש ממצאים כתובים ויש ממצאים לא כתובים. ממצאים ששייכים לתקופה שלפני המצאת הכתב - **תקופת הפרהיסטוריה** - נקראים שרידים. מי שעוסק בחקר השרידים הללו הם **הארכאולוגים** (ארכאולוגיה - תורת העתיקות).

משימה: נפנה את התלמידים לתמונות בעמודים 10-11 ונבקש מהם לשייך את הממצאים בתמונות לתקופה המתאימה ולנמק את בחירתם.

תשובות: ציורי מערות – פרהיסטוריה.

פפירוס עם כיתוב ולוחות חרס עם כתב יתדות שייכים לתקופה שלאחר המצאת הכתב - היסטוריה.

ומה לגבי כתב חרטומים? מחד, מדובר על ציורים ומאידך, הציורים סימלו מילים.. כדאי לקרוא עם התלמידים את הכיתוב שמתחת לתמונה. מדובר על שלב מעבר בין הפרהיסטוריה להיסטוריה..

חשוב להדגיש: ישנם, כמובן, ממצאים שאינם כתובים ששייכים לתקופה שלאחר הופעת הכתב (היסטוריה) אבל אין ממצאים כתובים מהתקופה הפרהיסטורית...

האם ניתן לחלק את החומרים שכתבנו בהתחלה לשתי קבוצות בצורה שונה?
(שאלת הכוונה: מה ההבדל בין יומן למאמר?)

ישנם חומרים שנכתבו או נוצרו על ידי אנשים שחיו באותה תקופה. לאלו אנו קוראים **מקורות ראשוניים**. יש חומרים שאנשים כתבו מאוחר יותר, בהתבסס על מקורות קדומים. לאלו אנו קוראים: מקורות משניים. אגב, עדות שעוברת בעל פה, האם נחשבת כמקור ראשוני או משני? תלוי. כשהעד מספר - עדותו היא מקור ראשוני. אנשים שמספרים מה ששמעו מהעד, עדותם היא מקור משני.

אלו מקורות אמינים יותר? מקורות ראשוניים או משניים?

מקור ראשוני: מחד, האדם כתב או סיפר את אשר חווה בעצמו! מאידך, אותו אדם מציין רק את נקודת מבטו. מקור משני: מחד, האדם שכתב או סיפר, לא חווה בעצמו את האירוע, אז כיצד יידע בוודאות מה שקרה? מאידך, אדם זה משתמש במספר מקורות, כך שיכול לבחון את האירוע ממספר נקודות מבט. יש לו תמונה רחבה יותר על האירוע בכללותו. מבנה הלוח עד עתה:

היסטוריה = חקירה

מה חוקרים? פעולות של אנשים, הרגשות, מחשבות, תגליות, יחסים בין אומות ובין בני אדם.

המקורות בהם משתמש ההיסטוריון כדי לדעת מה קרה בעבר:

חרסים, כלים, אבנים, יומנים, מכתבים, ספרים, מאמרים, מגילות, עדות שעוברת בעל פה, מטבעות, התנ"ך.

חלוקת המקורות

חלוקה א:

יומנים, מכתבים, ספרים, מאמרים, מגילות, עדות שעוברת בע"פ, מטבעות, התנ"ך, אינטרנט

(ממצאים ארכיאולוגיים) מקורות כתובים (מילוליים)

חרסים, כלים, אבנים

מקורות לא כתובים (מילוליים)

חלוקה ב:

מאמרים, ספרים, אינטרנט

מקורות משניים

חרסים, כלים, אבנים, יומנים, מכתבים, מגילות, מטבעות, התנ"ך

מקורות ראשוניים

עדות בע"פ שעוברת מדור לדור

פתיחה - למידה מרחוק:

אופציה א: העברת הפתיחה דרך ה"זום" כאשר התלמידים פעילים ושותפים לדיון. נכתוב במצגת את תשובות התלמידים (תוך כדי הדיון) ועל התלמידים להעתיק למחברת את מה שנכתוב במצגת. ניתן להכין את המצגת מראש, כאשר במהלך הדיון, נתייחס בעל פה לתשובות התלמידים.

אופציה ב: צילום שיעור קצר, הכולל מצגת, העוסק בנושאים שבפתיחה (מהי היסטוריה, מה חוקרים, חומרים בהם משתמש ההיסטוריון וההבדלים ביניהם) התלמידים יצפו בסרטון ועליהם להעתיק למחברת את מבנה הלוח שבסרטון ולבצע את המשימה הבאה:

* אתר בביתך שני מקורות מידע (בנוסף למקורות שהוצגו בסרטון) ושכך אותם במקומות המתאימים, לפי חלוקה א ולפי חלוקה ב.

פעילות: לפניכם שתי פעילויות שמטרתן דומה. עליכם לבחור מהי הפעילות המתאימה ביותר לכיתתכם על פי הזמן העומד לרשותכם.

פעילות א: נאמר לתלמידים שאנחנו נוסעים במכונת זמן שנוסעת לעבר העתיד. השנה היא 2090 ובשיעור היסטוריה התלמידים לומדים על מגפה מוזרה בשם.. קורונה, שהתפשטה בעולם בשנים 2020 - 2021. (תש"פ - תשפ"א) אבל.. קבוצה אחת עדיין נשארת בהווה..

כל הקבוצות מקבלות כרטיסים המכילים מידע על הקורונה. הקבוצה הנוספת מקבלת כרטיס ריק ועל התלמידים לכתוב כעשר שורות על תחושותיהם וחוויותיהם בתקופה זו.

נדפיס את הכרטיסים להלן (**בסוף המערך יהיה נספח להדפסת חומרים**):

קראו את המקור להלן וענו על השאלות:

השחקן ליאור כלפון, שחלה בקורונה ומאושפז בבית החולים הלל יפה בחדרה כתב בעמוד הפייסבוק שלו:

".. חליתי בשפעת המון פעמים בחיים שלי אבל מעולם (!!!) לא פגעה בי שפעת בצורה כזו שאני כבר למעלה משבועיים בעולם אחר ומטופל בכאבים אדירים.. המחלה פוגעת בצורות שונות, יש כאלה בצורה קלה יותר שבאמת מזכירה שפעת ויש כאלה מסכנים במצבים יותר קשים ממני. לאורך התקופה כאן אני רואה אותם במחלקה שלי, אנשים מבוגרים, מסכנים שיכולים להיות סבא וסבתא של כל אחד מאיתנו והם מבודדים כאן בסבל שלהם אבל יש גם צעירים כמוני ללא מחלות רקע בכלל..."

(פורסם ב-11.07.20 בתוך:

<https://www.themarker.com/coronavirus/1.8986898>)

על פי המקור הנ"ל - האם מגפת הקורונה מסוכנת?

האם היא פוגעת בעיקר במי שיש לו מחלות רקע?

קראו את המקור להלן וענו על השאלות:

"הקורונה היא סתם מגפה עם יחסי ציבור, יותר אנשים ימותו מדיכאון"

פרופ' לס בראיון לעיתון גלובס, טוען:

"בכל מדינה ומדינה, צריך להשוות בין מספר האנשים שמתים עכשיו מהקורונה לבין מספר האנשים שמתים משפעת עונתית רגילה, שלא מעניינת אף אחד. בכל מדינה ומדינה הרבה יותר אנשים מתים משפעת רגילה לעומת אלה שמתים מקורונה..

..הייתי מספר לעם הנדהם, שבאיטליה בעונת השפעת מתים בכל שנה 17 אלף איטלקים, ובישראל מתו משפעת בשנה האחרונה רק 126."

מה זה אומר?

"איטליה ידועה בתחלואה עצומה בדרכי הנשימה, פי שלושה מבכל מדינות אירופה.."

(פורסם ב: 20.03.2020 בתוך:

<https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001322593>)

על פי המקור הנ"ל - האם מגפת הקורונה מסוכנת?

האם היא פוגעת בעיקר במי שיש לו מחלות רקע?

קראו את המקור להלן וענו על השאלות:

בכתבה שעסקה בתלמידים מכל רחבי הארץ בתקופת הלמידה מרחוק כתבה מיטל קהילה מכיתה י"א בקרית טבעון את הדברים הבאים:

"אני חושבת שהלימודים מהבית מאוד נכונים. הם לא הכי פשוטים ודורשים התמדה ורצינות, אבל זה מאפשר לנו ללמוד מהמקום שהכי נוח לנו. הם גם מאפשרים לנו ללמוד לבד בהרבה מקרים, והמיומנות הזו מאוד חשובה להמשך. לפי דעתי צריך להחזיר את הלמידה מרחוק רק לחלק מהשיעורים, ולמצוא את האיזון בין להגיע לבית הספר לבין ללמוד מהבית."

(פורסם ב: 08.06.2020 בתוך: <https://www.davar1.co.il/228434>)

על פי המקור הנ"ל - מהי דעתה של הכותבת לגבי הלמידה מרחוק?

האם אתם מסכימים עמה? נמקו.

משימה: בכרטיס זה עליכם לכתוב כעשר שורות על תחושותיכם, הרגשותיכם ומחשבותיכם לגבי התקופה שאתם חיים בה.

תוכלו להתייחס ללימודים מרחוק (או בקפסולות בבית הספר), לצורך לשים מסכה ולהתרחק זה מזה, לאיסור התקהלות, לחשש להיכנס לבידוד וכדו'

תוכלו לחשוב ביחד ואחר כך לנסח פסקה, או שכל אחד מכם יכתוב שתיים - שלוש שורות.

קראו את המקור להלן וענו על השאלות:

שם: נועה אברהמי

כיתה: ו' בבית הספר עופרים הר חומה

נועה התראיינה לכתבה שעסקה בתלמידי ירושלים בתקופת הלמידה מרחוק בשל מגפת הקורונה:

"כרגע התעסוקה העיקרית שלי היא לימודים. אני וכל הכיתה שלי מנסים להישאר בקצב הלימודי ולא להפסיד כלום. יש לנו עבודות ומשימות ושיעורים בשידור חי. בהתחלה מאוד התלהבתי שיש חופש, אבל אז הבנתי שאני ממש מעדיפה את השגרה ואת המצב הרגיל - לפגוש את החברים ולא לפחד כל הזמן. בקרוב (בעוד חודש וחצי) אני אמורה לחגוג בת מצווה ואני מקווה שלא יבטלו אותה. אני מחכה לאירוע הזה המון זמן וזה יהיה מבאס. מקווה שאנחנו נצליח לצאת מהמשבר ונחזור לבית הספר."

(פורסם ב: 20.03.20)

בתוך: <https://jerusalem.mynet.co.il/coronavirus/article/ryy8S5g8I>

על פי המקור הנ"ל - מהן תחושותיה של הכותבת לגבי הלמידה מרחוק? למה היא מתגעגעת במיוחד?

קראו את המקור להלן וענו על השאלות:

יוצאים מהבית פחות, מזהמים פחות:

לצד האתגרים המשמעותיים - "אפקט קורונה" משפיע לטובה על זיהום האוויר מתחבורה; נרשמה ירידה ברורה בריכוז מזהמי האוויר בישראל בשבוע האחרון; הפחתה של 30% בחנקן הדו-חמצני בהשוואה לממוצע.. המשרד להגנת הסביבה ימשיך לעקוב אחר השיפור בנתוני איכות האוויר. .. המזהמים שבחן מערך ניטור אוויר ארצי של המשרד להגנת הסביבה הם חנקן דו חמצני (NO2) וחלקיקים נשימים עדינים (PM2.5) - מזהמים אשר מאפיינים זיהום אוויר כתוצאה מפעילות אנושית, כגון תחבורה ותעשייה.

(פורסם ב: 18 מרץ 2020)

בתוך: https://www.gov.il/he/pages/corona_effect

על פי המקור הנ"ל - איזו תופעה חיובית נרשמה בתקופת הקורונה? מה הם הגורמים לתופעה זו?

חזרה למליאה:

לאחר שכל קבוצה ענתה על השאלות, על חברה לשתף את הכיתה בתשובותיהם.

דיון כיתתי מסכם

להלן מספר נקודות לדיון:

- מה יסיקו החוקרים בעוד 70 שנה לגבי מגפת הקורונה?
- האם המגפה מסוכנת יותר משפעת?
- מי נפגע ממנה בצורה קשה- רק אנשים עם מחלות רקע?
- האם יכול לצמוח משהו טוב מהתקופה הזו?
- האם עדיפה הלמידה מרחוק או מקרוב?

תלוי כמובן את מי שואלים. מטרת הפעילות היתה להפגיש את התלמידים עם עבודת ההיסטוריון - יש בידיו מקורות רבים ועליו להרכיב מעין "פסיפס" כדי לקבל תמונה שלמה.

ניתן לדבר על **נקודת מבט**, כאשר כל אחד כותב מנקודת מבטו ותפקיד ההיסטוריון "לאסוף" כמה שיותר מקורות על מנת להגיע לחקר האמת.

(אגב, יש המפרשים את המילה היסטוריה באנגלית= HISTORY כך: HIS STORY.. כל אחד והסיפור [גרטיב] שלו..)

פעילות ב: כל זוג תלמידים מקבל חלק אחד מהתמונה הגדולה - ציור של דמות ו"בועה" לידו. על התלמידים לכתוב מה לדעתם אומרת או חושבת הדמות המצוירת. בסופו של דבר מראים לכיתה שכל זוג תלמידים קיבל למעשה, חלק מתמונה גדולה של פיל (ראו להלן).

הוראות: יש להדפיס את האיור להלן מספר פעמים ולגזור את הדמויות כך שכל זוג תלמידים יקבל ציור של דמות עם בועה לידו. יש להדפיס פעם נוספת את האיור בשלמותו, על מנת להראות לתלמידים בסוף הפעילות.

- האם לאחר שראיתם את התמונה השלמה הייתם כותבים בבעה את אותם דברים שכתבתם לפני שראיתם זאת? מדוע?
- איך קשורה עבודתו של ההיסטוריון לפעילות שעשינו כרגע?
- ובנוסף: ניתן לשאול את התלמידים: כיצד יודע ההיסטוריון האם המקור שבידיו אמין? ההיסטוריון **מצליב מקורות** וכן שואל את עצמו - מי כתב את המקור ומדוע כתב? (רלוונטי מאוד אלינו כחברה: לא להאמין לכל שמועה/ידיעה שמתפרסמת.. לפעמים האינטרסים גוברים על האמינות..)

פעילות - למידה מרחוק:

אופציה א: שימוש בשיטת ה"חדרים" דרך הזום, כאשר נחלק את הכיתה לקבוצות וכל קבוצה מועברת ל"חדר". כל קבוצה מקבלת כרטיס ועל חברה לקרוא את המידע, לערוך דיון ולענות בצוותא על השאלות. לאחר כעשר דקות, "נחזיר" את כל התלמידים ל"מליאה", כאשר נציג מכל קבוצה ידווח בקצרה במה עסק המידע שבכרטיס ומה היו תשובות חברי הקבוצה. לאחר מכן, נערוך דיון מסכם.

אופציה ב: משימה לתלמיד:

עליך לראיין לפחות ארבעה מבני המשפחה בנוגע לאירוע משפחתי משמעותי מהשנתיים האחרונות. שים לב! כל הראיונות צריכים להתייחס לאותו אירוע!

על הראיון לכלול את השאלות הבאות:

- איזה פרט מהאירוע זכור לך במיוחד?
- מה הרגשת בעת האירוע?
- מה חשבת בעת האירוע?
- האם האירוע נחרט בזיכרוןך כאירוע חיובי או שלילי? הסבר.
- אם היה באפשרותך לבחור, האם היית בוחר להשתתף באירוע או לא?

לאחר כתיבת תשובות המראיינים, התלמיד יערוך מעין "תעודת זהות" לאירוע, כאשר ב"סיכום ומסקנות" על המראיין לכתוב את מסקנותיו לגבי התשובות השונות של המראיינים ומה הוא לומד מכך.

על התלמיד להעתיק ולהשלים (בדף נפרד) את הפרטים הבאים:

נספח א'

דו"ח אירוע למרואיין

פרטי אירוע:

1

א. האירוע _____

ב. זמן ההתרחשות: _____

ג. מקום ההתרחשות: _____

רשמים מן האירוע:

2

ד. התייחסותו של _____ (שם המרואיין) לאירוע:
(סעיף זה יש למלא לגבי כל מרואיין)

_____
_____
_____

ה. סיכום ומסקנות: _____

_____
_____

על התלמיד לשלוח למורה את התשובות לסעיפים א, ב, ג, ה.

בפתיחה לשיעור הבא, נדון עם התלמידים על מסקנותיהם מן הפעילות ונרחיב את הדיבור בנוגע לנקודת מבט ואיך היא קשורה לעבודת ההיסטוריון.

סרטונים העוסקים באמינות היסטורית ובנקודות מבט שונות חשוב ביותר: יש לצפות בסרטונים מראש ולוודא שהם מתאימים לתלמידי הכיתה.

סרטון א: כתב בטלוויזיה האמריקאית הטוען שחיילי צה"ל ירו בפלסטיני ללא סיבה.. המצלמות מראות אחרת..
<https://drive.google.com/file/d/1LnSnOnDCHkv6s7aLzIE8kknIHm95y-e0/view?usp=sharing>

סרטון ב: סרטון סאטירי מבית "לאטמה" העוסק בהיסטוריה הפלסטינית.
<https://drive.google.com/file/d/1fyenX9db6-JSglk5IjkoQB8NjpwjNu5R/view?usp=sharing>

סרטון ג: קטע מתוך הסרט "סוס פרא".
https://www.youtube.com/watch?v=NqKxRr8y2i0&t=4s&ab_channel=%D7%99%D7%A8%D7%A2%D7%9D%D7%A0%D7%AA%D7%A0%D7%99%D7%94%D7%95

שאלות לדיון

שאלות לדיון על הסרט "סוס הפרא":

- מיהו הצד "הטוב" בסרט ומיהו הצד "הרע"?
- על פי מה החלטתם זאת?
- האם הסרט משקף נאמנה את המציאות?
- זוהי נקודת פתיחה מצוינת לדיון בנושאים: מהי היסטוריה? מי כותב אותה? על נקודת מבט, ביקורת סרטים ועוד.